Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai, A serija, 3(34) t. (1970)
Труды Академии наук Литовской ССР, Серия А, т. 3(34) (1970)

УДК 902.6(474.5)

VU
ARCHEOLOGIJOS
KATEDRA
LIET / 125

Graužių lobis

V. Urbanavičius

Aprašomas sidabrinių daiktų lobis, rastas 1969 m. tyrinėtame Graužių kaimo (Kėdainių raj., Josvainių apyl.) senkapyje. Nors lobis rastas senkapio teritorijoje, jokiam kapui jis nepriklauso.

Lobį sudaro vyta antkaklė ir kalavijo makščių antgalis. Lobio svoris 1001 g. Tokio tipo daiktai rasti Lietuvoje pirmą kartą. Lobio užkasimo data laikoma XII—XIII amžiai.

Antkaklė vyta iš 3 vielų, kurių kiekvienos skersmuo 4,5 mm. Antkaklės galai išplakti į pailgas profiliuotas plokšteles, papuoštas apskritimų, trikampiukų su iškilais taškiukais ir linijų, sudarytų iš įkartų, ornamentu. Plokštelių centre pavaizduota saulė. Antkaklės ilgis kartu su plokštelėm apie 160 cm, jos svoris 914 g. Tai baltų papuošalas, datuotinas XII—XIII amžiais.

Kalavijo makščių antgalis yra iškaltas iš sidabrinės skardos. Jo galai papuošti lietomis ažūrinėmis movomis. Viršutinė mova baigiasi 2 paukščių galvutėmis. Apkalo ilgis 19,5 cm, viršutinės dalies plotis 4,5 cm. Jo svoris 87 g. Antgalis datuotinas XI—XII amžiais. Analogiški antgaliai rasti Latvijoje (Turaidas, Krimulda) ir Kijeve.

Yra reziumė rusų ir anglų kalbomis.

1969 m. vasarą buvo tęsiami 1938 m. pradėti Graužių senkapio kasinėjimai.

Senkapis yra Graužių kaime (Kėdainių raj., Josvainių apyl.), dešiniajame Nevėžio krante, kitapus Labūnavos kaimo. Tai kalva, esanti dešinėje kelio Josvainiai—Labūnava pusėje. Ant šios kalvos stovi P. Bobino sodyba; anksčiau sklypas priklausė Z. Žilinskui. Iš pietų pusės kalvą riboja Nevėžio slėnis, iš šiaurės ir vakarų — natūralus šaltiniuotas griovys, o iš rytų — minėtasis kelias. Vakariniame kalvos šlaite yra didelė žvyrduobė, kurią eksploatuojant, vietinių gyventojų pasakojimu, buvę rasta daug žmonių kaulų, pinigų ir įvairių metalinių daiktų, jų tarpe net kalavijų. Tiriant šiaurinį žvyrduobės pakraštį, čia aptikta XVI—XVII amžių nesudegintų žmonių kapų, kurių ištirta 34.

Rytiniame žvyrduobės pakraštyje daugiausia aptikti VI—VII amžių nesudegintų žmonių kapai. Jų ištirta 12. Toliau nuo žvyrduobės, pietiniame kalvos šlaite, aptikti sudegintų žmonių ir nesudegintų žirgų kapai. Tame pačiame kalvos šlaite, tik kiek žemiau, buvo kasinėjama ir 1938 m. Tada ištirta 31 sudegintų žmonių ir 90 nesudegintų žirgų kapų, kuriuose rasti 127 skeletai. (Tų metų tyrinėjimų medžiaga šiuo metu saugoma Kauno valstybiniame istoriniame muziejuje.) 1969 m. čia ištirti dar 25 žirgų kapai, kuriuose rasti 26 skeletai ir 2 sudegintų žmonių kapai. Kiek aukščiau šiame šlaite, kur šie kapai ribojasi su VI—VII amžių kapais, rastas sidabrinių daiktų lobis.

Lobis aptiktas 60 cm gylyje juodos žemės sluoksnyje. Kiek giliau juodą žemę pakeitė smėlis, kuriame buvo aiškiai matyti apie 0,5 m skersmens tamsios žemės dėmė. Tai duobė, kurioje užkastas lobis.

Lobį sudaro vyta antkaklė ir kalavijo makščių apkalas (antgalis). Pastarasis buvo įdėtas į antkaklės vidų. Bendras lobio svoris sudaro 1001 g.

Antkaklė vyta iš 3 apskrito skersinio piūvio vielų, kurių kiekvienos skersmuo 4,5 mm (1 pav.). 2 vietose antkaklės lankelis plokščias — tai likusios nesuvytos vielų įtvirtinimo vietos vejant. Antkaklės galai vyti sukant vielas į dešinę pusę, o vidurinė dalis tarp įtvirtinimo vietų sukta į kairę pusę. Matyt, įtvirtinimas buvo stabilus ir nuo jo abu vielų galus meistras suko į skirtingas puses. Kada suvytos antkaklės lankelio galas pasidarė per ilgas ir toliau vyti buvo nepatogu, įtvirtinimo vieta buvo perkelta toliau ir likęs lankelio galas suvytas vėl į priešingą pusę. Taigi suvyta lankelio dalis susideda lyg ir iš 3 dalių, kurių vidurinė yra apie 52 cm ilgio, o kraštinės — 43,5 ir 41,5 cm. Jeigu prie kraštinių dalių pridėtume ir plokštelių ilgį, tai visos 3 dalys būtų beveik vienodo ilgio. Antkaklės lankelio skersmuo apie 9 mm. Lankelio galai sulydyti ir išplakti į pailgas profiliuotas plokšteles, kurių kiekvienos ilgis apie 11 cm. Bendras antkaklės ilgis, įskaitant ir plokšteles, sudaro apie 160 cm. Jos svoris 914 g. Antkaklės skersmens išmatuoti neįmanoma, nes ji deformuota („suvyniota"). Plokštelių galai, esantys prie lankelio, savo storiu prilygsta antkaklės lankelio skersmeniui, o toliau palaipsniui plonėja ir galuose turi apie 1 mm storio. Jų plotis taip pat nevienodas. Nuo lankelio jos platėja, o ties viduriu vėl staigiai susiaurėja. Galai suapvalinti ir šiek tiek platėjantys. Viena iš plokštelių plačiausioje vietoje yra 31,5, o kita — 34 mm.

Plokštelių pakraščiai ornamentuoti 2 eilėmis skirtingų komponentų ornamentu. I eilę sudaro įmušti taškeliai, o II — įmušti trikampiukai, kurių viduryje yra po 3 iškilus taškelius. Plačiausioje vietoje plokšteles puošia saulutės, kurias sudaro 8 spinduliai — 4 susikertančios įmuštų taškelių linijos, besibaigiančios ratukais. Plokštelių vidurinę dalį puošia išilgai einanti iš tokių pačių ratukų sudaryta linija, suapvalintame gale besibaigianti kilpa. Ties viduriu linija nutrūksta, atsiremdama į 2 skersai įspaustas taškelių eiles, besibaigiančias taip pat ratukais. Tarp šių eilių ir yra įspausta minėta saulutė.

Tokia antkaklė Lietuvos teritorijoje rasta pirmą kartą, nors jos gamybos ir ornamento elementai — vijimo būdas, trikampiukai, įkartų linijos — žinomi gana plačiai.

Iš 3 vietų suvytos antkaklės Lietuvoje žinomos jau pirmaisiais mūsų eros amžiais. Ypač plačiai jos paplito ankstyvojo feodalizmo laikotarpiu. Specialistai jas pagal galų užbaigimą yra suskirstę į keletą grupių[1]. Tačiau antkaklė iš Graužių lobio nepriklauso nė vienai iš tų grupių, nes tokiais plokštelių pavidalo galais antkaklių Lietuvos archeologiniuose paminkluose, datuojamuose laikotarpiu iki XIII a., iki šiol nerasta. Ši antkaklė į minėtas ankstyvojo feodalizmo laikų antkakles yra panaši tik lankelio pagaminimo technika, nekalbant jau apie medžiagą, nes daugumas to laikotarpio antkaklių yra žalvarinės. Vytos

[1] P. Kulikauskas, R. Kulikauskienė, A. Tautavičius, Lietuvos archeologijos bruožai (toliau — LAB), 467—470, V., 1961.

sidabrinės antkaklės iš laikotarpio iki XIII a. Lietuvos archeologinėje medžiagoje yra žinomos tik 2 — viena kilpiniais, o kita kūginiais galais[2]. Jų lankeliai yra ištisinio vijimo, t. y. visas lankelis suvytas į vieną pusę ir žymiai tankesniu žingsniu negu antkaklė iš Graužių. Nuo ko priklausė vijimo tankumas — nuo meistro skonio ar nuo vielos ypatybės, jos storio, skersinio piūvio formos ir t. t. — ypatingos reikšmės neturi. Šiuo atveju vijimas mus domina kaip antkaklės pagaminimo būdas.

Vytinės antkaklės Lietuvoje buvo gaminamos ir vėliau. Viena iš vėliausių vytinių antkaklių, priklausančių jau XV a., yra rasta Šlapgirio senkapyje (Kelmės raj.)[3]. Antkaklė žalvarinė, suvyta iš 3 šakų, kurių kiekviena savo ruožtu dar suvyta iš 3 vielų. Ši antkaklė, lyginant ją su antkakle iš Graužių lobio, yra įdomi tuo, kad jos galai taip pat baigiasi pailgomis panašios formos plokštelėmis. Panaši į antkaklę iš Graužių ji ir savo lankelio ilgiu, kuris kartu su plokštelėmis yra 125 cm. Apie kaklą antkaklė būdavo apsukta 2,5 karto taip, kad jos galai, t. y. plokštelės, priekyje viena su kita susikeisdavo. Tokios konstrukcijos antkaklių yra žinoma ir daugiau. Tame pačiame Šlapgirio senkapyje rasta dar viena panašias plokšteles turinti antkaklė, bet jos lankelis ne vytas, o pintas, nors jo ilgis irgi panašus[4]. Nemaža tokių antkaklių yra patekę į respublikos muziejus iš suardytų kapų. Visos jos yra vėlyvos, datuojamos XIV—XVI amžiais. Tokios pačios konstrukcijos antkaklių yra rasta ir lobiuose. Antai Kretingos lobyje rasta sidabrinė pintu lankeliu antkaklė, kurios galai baigiasi plokštelėmis[5]. Ši antkaklė kiek trumpesnė už minėtąsias ir apie savininkės kaklą aptekdavo nepilnus 2 kartus.

Tačiau visos šios antkaklės yra panašios į antkaklę iš Graužių lobio tik savo konstrukcija, tuo tarpu lankelio vijimo (arba pynimo) būdas bei plokštelių ornamentai iš esmės skiriasi. Čia, matyti, įtakos turi chronologinis jų skirtumas. Antkaklės iš Graužių ornamentas — ratukai, trikampiukai, įkartų linijos — buvo labai paplitęs vėlyvajame geležies amžiuje. Panašiu ornamentu buvo puošiamos pasaginės segės, apyrankės, žiedai ir kai kurie kiti to laikotarpio papuošalai. Lobiuose ir kapuose rastos antkaklės vytu bei pintu lankeliu yra vėlyvesnės, priklausančios XIII—XVI amžiams.

Taigi, savo ornamentu antkaklė iš Graužių lobio yra artimesnė X—XII amžiams, o konstrukcija — XIII—XVI amžiams.

Tikslią antkaklės chronologiją nustatyti sunku, nes nėra atitikmenų, tačiau Lietuvos senkapiuose yra rasta keletas sidabrinių daiktų, kurių ornamentas turi absoliučiai vienodus elementus — ratukus ir trikampiukus su tokiais pačiais iškilais taškeliais, kaip ir minima antkaklė. Vienas iš tokių daiktų yra 1938 m. tame pačiame senkapyje kape Nr. 97(54) rasta sidabrinė pasaginė kampuotais galais segė. Segės galvutės ir liežuvėlio dalis, apkabinanti lankelį (o ji labai plati), ornamentuoti lygiai tokiais pačiais ratukais ir trikampiukais, kaip ir antkaklė iš lobio. Taigi, abu šie daiktai — segė iš kapo Nr. 97(54) ir antkaklė iš lobio — turi visai vienodų elementų (suktą lankelį, ornamentą) ir gali būti laikomi vienalaikiais. Remiantis šiais elementais, yra pagrindo manyti, kad abu daiktai padaryti vienoje ir toje pačioje dirbtuvėje, gal būt, netgi to paties meistro, tuo labiau, kad rasti jie viename kaime, vieno senkapio ribose. Jeigu ši prielaida teisinga, tai išsiaiškinus segės chronologiją, būtų aiški ir antkaklės chronologija.

---

[2] L. Nakaitė, Iš lietuvių kultūros istorijos (toliau —ILKI), **2**, 59, V., 1959.

[3] V. Urbanavičius, Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai, A serija, **1(23)**, 54, pav. 2:1 (1967).

[4] V. Urbanavičius, min. veik., 59, pav. 7.

[5] J. Puzinas, Senovė, **4**, lent. LVI, pav. 95, K., 1938; R. Kulikauskienė, R. Rimantienė, Lietuvių liaudies menas. Papuošalai, **1**, 572, V., 1958.

Lietuvos archeologinėje literatūroje šios segės chronologijos klausimu vieningos nuomonės nesama. Vienur ji gana apibrėžtai datuojama XII a.[6], kitur jos chronologiniai rėmai palikti kiek platesni. Antai leidinyje „Papuošalai" ji datuota XI—XIII amžiais, nors įtraukta į skyrių „XIII—XVI a"[7]. Jeigu, remdamiesi aukščiau minėtais darbais, segę iš kapo Nr. 97(54) datuotume XII—XIII amžiais, taip pat tektų datuoti ir antkaklę. Tuo būdu, turime nemažą ištisą pintų ir vytų antkaklių, kurių galai baigiasi plokštelėm, grandinę. Pirmoji ir ankstyviausia jos grandis būtų antkaklė iš Graužių, toliau sidabrinės antkaklės iš XIII—XIV amžių lobių ir pagaliau vėlyviausios — žalvarinės tos pačios konstrukcijos antkaklės iš XV—XVI amžių kapų.

Pavienių tokios konstrukcijos antkaklių egzempliorių yra rasta ir kaimyninėse Lietuvai teritorijose aptiktuose lobiuose.

Viena tokia antkaklė 1936 m. rasta Latvijoje Jaunzemės lobyje (Liepojos raj.)[8]. Ji taip pat vyta iš 3 vielų ir turi tokiais pačiais ratukais ir trikampiukais ornamentuotas plokštelės (nors pats ornamentas skiriasi). Lobis datuotas vokiškomis Oto III (983—1002) laikų monetomis. 2 antkaklės (iš jų padarytos sidabrinės vytos apyrankės) 1882 m. yra rastos Latvijoje Pudžo lobyje (Jelgavos raj.)[9]. Šis lobis taip pat užkastas apie 1000-sius m. Taigi visos Latvijoje rastosios šio tipo antkaklės yra žinomos iš Žiemgalos teritorijos ir priklauso X a. pabaigai — XI a. pradžiai.

Šios konstrukcijos antkakles kaimyninių teritorijų gyventojai nešioja ir vėlesniais laikais. Keletas jų, datuotų jau XIII a., rasta buv. Rytprūsių teritorijoje[10]. Jas nešiojo ir Gotlando salos gyventojai[11], tačiau apie tai, kad jos būtų buvusios žinomos pačioje Švedijoje, duomenų nėra.

Tas faktas, kad šio tipo antkaklės žinomos tik Lietuvoje ir artimiausiose kaimyninėse teritorijose, leidžia spėti jas esant baltiškos kilmės, konkrečiai, kilusias iš Lietuvos—Prūsijos pajūrio. Tokią mintį remia ir tai, kad tik Žemaitijoje, nors ir pakeitusios savo formą, jos išsilaikė iki XV—XVI amžių.

K a l a v i j o m a k š č i ų a n t g a l i s yra padarytas iš sidabrinės skardos. Skarda sulenkta, jos kraštai išvirkščioje antgalio pusėje sukeisti ir padaryta siūlė (2 pav.). Antgalio galai baigiasi ažūrinėmis movomis, kurių paviršius papuoštas reljefiniu įvairiomis kryptimis išdėstytų įkartų ornamentu (3 pav.). Viršutinė mova baigiasi 2 stilizuotomis paukščių galvutėmis, žiūrinčiomis į kairę. Movos yra sudarytos iš 2 dalių, uždėtų ant apkalo galų iš abiejų pusių. Abi tos dalys, apgaubusios antgalį savo šonais susiliečia viena su kita. Dalys yra beveik vienodos, atrodo, lietos vienoje

---

[6] R. Volkaitė-Kulikauskienė, Vilniaus valst. V. Kapsuko universiteto Istorijos-filologijos fakulteto Mokslo darbai, **1**, 135, V., 1955; L. Nakaitė, ILKI, **2**, 64.

[7] R. Kulikauskienė, R. Rimantienė, Lietuvių liaudies menas, Papuošalai, **1**, 576.

[8] Duomenys gauti iš Latvijos TSR Istorijos muziejaus bendradarbio V. Urtano, už ką jam nuoširdžiai dėkojame.

[9] Katalog der Ausstellung X. archäologischen Kongress in Riga 1896, Taf. 16:4, 5, Riga, 1896.

[10] W. Gaerte, Urgeschichte Ostpreussens, 355, Abb. 286A, 356, Abb. 288, Königsberg, 1929.

[11] M. Stenberger, Die Schatzfunde Gotlands der Wikingerzeit, **2**, Abb. 123:10, 175:1,2, 177:14, 218:4.

formoje, prie antgalio jos privirintos. Ties išorinės viršutinės movos dalies viduriu yra žemyn ištęsta reljefinė atauga. Bendras antgalio ilgis, įskaitant movų papuošimus, sudaro 19,5 cm, jo plotis ties viršutine mova 4,5 cm. Į apačią jis siaurėja, galas suapvalintas ir baigiasi apskrita ataugėle. Skarda apačioje suapvalinta, išvirkščioje antgalio pusėje ją įkerpant ir sukeičiant. Beveik visą tą sukeitimą paslepia apatinė mova. Antgalio plotis prie šios movos 2,8 cm. Jo svoris 87 g.

Lietuvos teritorijoje toks kalavijo makščių antgalis rastas pirmą kartą, nedaug jų žinoma ir iš viso.

Labai panašaus dydžio ir formos 2 tokie antgaliai rasti Latvijoje. Vienas jų 1896 m. rastas lyvių pilkapyne Turaidoje (Siguldos raj.)[12], o kitas 1960 m. kasinėjant lyvių pilkapius Krimuldoje (Siguldos raj.)[13]. Jie nuo Graužiuose rastojo antgalio skiriasi ornamentuota ir priekine plokštuma, esančia žemiau viršutinės movos. Į Turaidoje rastojo antgalio šios dalies ornamentą įeina 2 vienas prieš kitą tupinčių paukščių figūros. Jos atlietos atskirai, o paskui prie antgalio prilituotos[14]. Krimuldoje rastojo antgalio ornamentas, į kurį įeina viena stilizuota, į kairę žiūrinčio paukščio galva, yra įgraviruotas[15]. Jų apatinių movų ornamentas irgi skirtingas. Skirtingi ir abiejų Latvijoje rastų antgalių ilgiai: antgalis iš Turaidos yra 22 cm, o iš Krimuldos — 20,6 cm. Taigi abu jie yra kiek ilgesni už Graužiuose rastą antgalį. Nuo pastarojo juos skiria ir tai, kad jie yra ne kalti, o lieti[16] (E. Tynisono ir J. Grauduonio nuomone, antgalis iš Krimuldos yra ne lietas, o kaltas iš sidabrinio lakšto-skardos[17]). Be to, antgalio iš Graužių abi pusės yra lygios, neornamentuotos.

Analogiškas, bet taip pat lietas antgalis 1939 m. buvo rastas Kijeve[18]. Jis yra pats trumpiausias (18,5 cm) iš visų aukščiau minėtų antgalių[19].

Kartu su Turaidoje ir Kijeve rastaisiais antgaliais buvo išlikę tik po gabalėlį kalavijo ašmenų, tuo tarpu Krimuldoje antgalis rastas kartu su visu kalaviju, kuris pagal J. Peterseno klasifikaciją priskirtas „T“ tipui ir datuotas XI a.[20] (E. Mugurevičius antgalį iš Krimuldos datuoja XI a. pab. — XII a. pr.)[21]. Taip pat XI a. datuoti ir Turaidoje bei Kijeve rastieji antgaliai[22].

Graužiuose rastasis antgalis į lobio sudėtį įėjo atskirai, be kalavijo, todėl apie patį kalaviją, jo rankenos formą jokių duomenų nėra. Galimas dalykas, kad šis antgalis taip pat datuotinas tuo pačiu laikotarpiu, t. y. XI a. Tuo atveju šiek tiek skirtųsi abiejų lobyje rastų daiktų chronologija. Tada lobio užkasimo datą tektų tapatinti su vėlesniojo daikto — antkaklės — chronologija ir laikyti jį priklausančiu XII—XIII amžiams, nes nuo tikslesnio datavimo kol kas tenka atsisakyti.

Neaiški lieka ir šio antgalio kilmė. Nė vienas iš minėtuosius Latvijoje ir Kijeve rastus antgalius aprašiusių tyrinėtojų jų kilmės klausimo taip pat

[12] P. Paulsen, Schwertorbänder der Wikingerzeit, 74, 75, Abb. 93—95, Stuttgart, 1953.

[13] Э. Тынисон, Я. Граудонис, Изв. Академии наук Латвийской ССР, **10(171)**, 48, рис. 8 (1961).

[14] Э. С. Мугуревич, Восточная Латвия и соседние земли в X—XIII вв., 51, Рига, 1965.

[15] Э. С. Мугуревич, указ. соч.

[16] Э. С. Мугуревич, указ. соч.

[17] Э. Тынисон, Я. Граудонис, указ. соч., 49.

[18] М. К. Каргер, Краткие сообщения Ин-та истории материальной культуры АН СССР, **4**, 12 рис. 4—5 (1940); Т. Б. Корзухина, Сов. археология, **13**, 73, рис. 1 (1950).

[19] Г. Ф. Корзухина, там же, 72.

[20] Э. Тынисон, Я. Граудонис, указ. соч., 49.

[21] Э. С. Мугуревич, указ. соч., 51.

[22] P. Paulsen, min. veik., 76; Г. Ф. Корзухина, указ. соч., 74.

nesprendžia, mano juos kilus iš ten, kur jie rasti. Iš tiesų, kaip rodo naujasis radinys iš Graužių, šių antgalių paplitimo teritorija plečiasi. Galutines išvadas jų paplitimo ir kilmės klausimu daryti, be abejo, anksti, tačiau tas faktas, kad 3 iš 4 žinomų šios rūšies radinių, t. y. 75%, yra rasta Latvijos ir Lietuvos teritorijoje, įgalintų spėti esant juos Rytų Pabaltijo kilmės. Šį spėjimą bus galima patvirtinti arba atmesti, tik susikaupus didesniam šio tipo antgalių kiekiui.

Keletą žodžių reiktų pasakyti dėl Graužių lobio užkasimo aplinkybių. Lobis, nors ir užkastas kapinių teritorijoje, jokiam kapui nepriklauso. Kartu su juo nerasta nė griaučių, nė sudegusių kaulų, nė degėsių. Jis nebuvo įdėtas į jokį indą. Ar jis buvo į ką nors suvyniotas, duomenų neturime — nė audinio, nė odos, nė kokios nors kitos medžiagos pėdsakų prie daiktų nepastebėta. Kartu su antgaliu nerasta ne tik kalavijo, bet ir makščių, vadinasi, užkasęs jį asmuo saugojo antgalį tik kaip sidabrą, kaip brangenybę. Antkaklė deformuota, sąmoningai sulankstyta, matyt, kad užimtų mažiau vietos ir būtų lengviau ją saugoti. Visa tai įgalina spėti daiktus buvus ne savus, o pagrobtus. Juk nuosavą daiktą šeimininkas netgi nelaimės metu būtų slėpęs visą tokį, koks jis yra. Tačiau nėra negalimas ir kitas lobio užkasimo variantas, kita priežastis. Kaip minėta, jis užkastas senkapio teritorijoje, t. y. buvusiose kapinėse. Jis galėjo čia atsidurti kokių nors su mirusiųjų pagerbimu susijusių apeigų metu kaip auka, prašant iš mirusiojo kažkokios malonės, pagalbos, užtarimo ir t. t.

Praėjus kuriam laikui, lobio buvo ieškoma. Tai rodo netoli lobio aptikti kelių nedidelių duobių kontūrai. Tuo atveju, jeigu jis buvo paslėptas laikinai kokio nors pavojaus metu, tai praėjus pavojui, suprantama, jo ieškojo savininkas, o jeigu lobis buvo užkastas kaip auka, tai jo galėjo ieškoti tik svetimi asmenys, žinoję apie užkasimą.

Mes negalime pilnai atskleisti lobio paslapties, neturime tam pakankamai duomenų. Tačiau jame rasti daiktai padeda giliau pažinti juos gaminusius amatininkus, tų amatininkų sugebėjimus, įgūdžius, meninį skonį. Tai nors ir nedidelis, bet naujas mūsų materialinės kultūros istorijos puslapis.

Išvados

1. Abu Graužių lobyje rasti daiktai — antkaklė ir kalavijo makščių antgalis — yra unikalūs, Lietuvoje rasti pirmą kartą.

2. Antkaklės ornamentas ir pagaminimo technika įgalina spėti ją esant kilusią iš Lietuvos—Prūsijos pajūrio ir datuoti XII—XIII amžiais.

3. 3 iš 4 (75%) iki šiol žinomų tokios rūšies kalavijo makščių antgalių yra rasti Latvijos ir Lietuvos teritorijoje, kas įgalina spėti juos esant Rytų Pabaltijo kilmės.

4. Lobio užkasimo data laikytini XII—XIII amžiai.

Lietuvos TSR Mokslų akademijos
Istorijos institutas

Gauta
1970.IV.29

Граужяйский клад

В. Ф. Урбанавичюс

Резюме

Публикуется сообщение о кладе серебряных вещей, найденных в 1969 г. во время раскопок могильника в дер. Граужяй Кедайнского р-на (Центральная Литва, около 30 *км* севернее г. Каунас).

Хотя клад найден на территории могильника, к погребениям он отношения не имеет. Клад состоит из витой шейной гривны и наконечника ножен меча. Общий вес клада 1001 *г.*

Шейная гривна свита из 3 проволок, диаметр каждой из которых 4,5 *мм.* Концы гривны скованы в продолговатые профилированные пластинки, орнаментированные кружочками, треугольниками с 3 выступающими точками и пунктирными линиями. В центре пластинок имеется изображение солнца. Длина гривны вместе с пластинками составляет около 160 *см,* ее вес 914 *г.* Автор считает ее балтийским украшением XII—XIII вв.

Наконечник ножен меча выкован из серебряного листа. Его концы украшены ажурными литыми колпачками. Верхний колпачок кончается двумя головками птиц. Длина наконечника 19,5 *см,* а ширина в верхней части — 4,5 *см.* Его вес 87 *г.* Наконечник характерен для XI—XII вв. Аналогичные наконечники были найдены в Латвии (Турайда, Кримульда) и в Киеве.

Институт истории
Академии наук Литовской ССР

Поступило
29.IV.1970

The Treasure of Graužiai

V. Urbanavičius

Summary

The treasure of silver things found in 1969 while exploring the barrow in the district of Kėdainiai (Central Lithuania, about 30 km North of Kaunas) is described.

Though the treasure is found in the territory of the barrow it doesn't belong to any grave. The treasure consists of twist necklace and a scabbard of sword.

The necklace is twisted of 3 wires, the diameter of which is 4.5 mm. The ends of the necklace are forged to the oblong profiled plates which are decorated with the ornament of small circles, triangles with elevated points and with the lines formed of cuts (incisions). In the centre of each plate the sun is depicted. The length of the necklace together with the plates is about 160 cm, its weight is 914 g. This adornment of the Balts is dated to the 12th—13th centuries.

The head of the sword scabbard is forged of silver tin. Its ends are decorated with found journ couplings. The upper coupling is ended with 2 heads of birds. The length of the head is 19.5 cm, the breadth of the coupling's upper part is 4.5 cm. Its weigth is 87 g. The head is dated to the 11th—12th centuries. Analogous heads are found in Latvija (Turaida, Krimulda) and Kijev.

Institute of History
of the Academy of Sciences of the Lithuanian SSR

Received
April 29, 1970

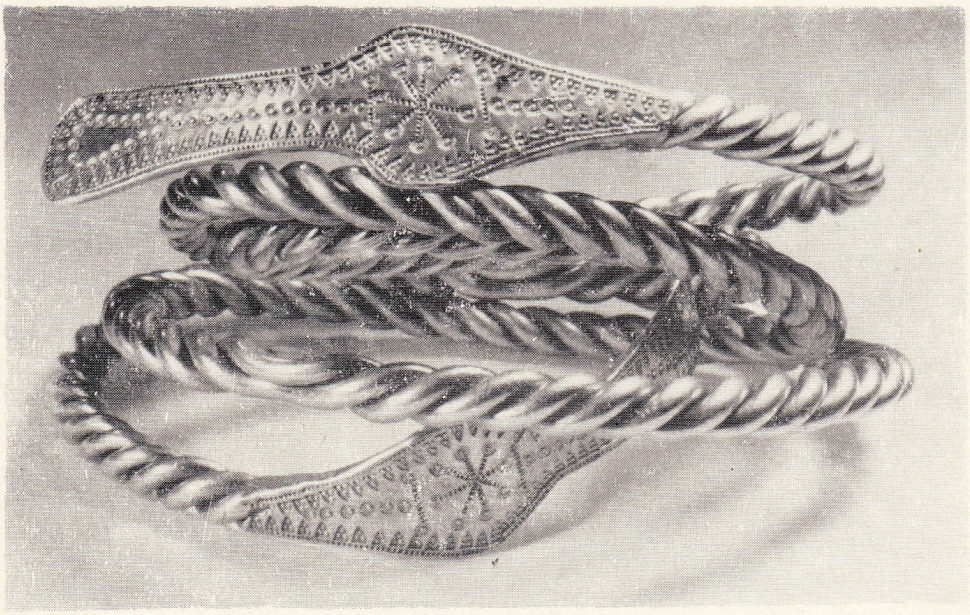

1 pav. Antkaklė

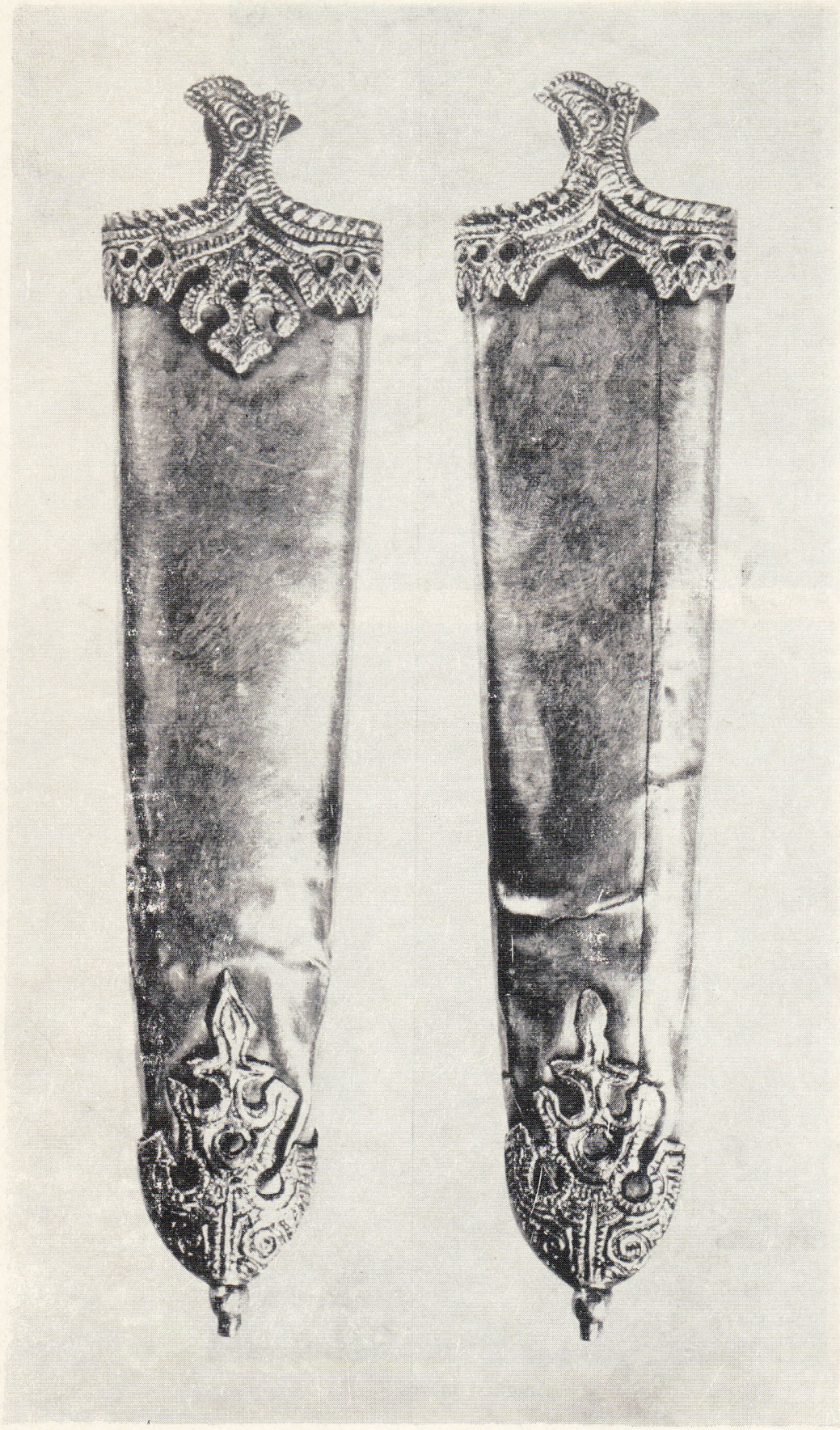

2 pav. Kalavijo makščių antgalis

3 pav. Antgalio movos